

KRONIKA

Aktuální metodologické otázky věd o starověku

Ve dnech 11.-13. března 1978 byla univerzita Wilhelma Pieckav Rostocku (NDR) dějištěm zajímavého a dosud neobvyklého pracovního sjezdu pod heslem "A k t u e l l e F r a g e n d e r M e t h o d o l o g i e i n d e n A l t e r t u m s w i s s e n s c h a f t e n".

Vědy o starověku mají nyní v NDR velmi široký obsah a poměrně významné postavení díky neúnavné péči některých vynikajících osobností v čele s prof. Johannesem Irscherem z berlínské Akademie věd. Patří sem Geografie a etnografie (včetně flory, fauny, antropologie, dějin obyvatelstva a topografie metropolí), dále Jazykověda (epichorické jazyky, gramatika a dějiny staré, středověké a novověké latiny a řečtiny a lexikografie klasických jazyků), speciální obory řecko-římských dějin (chronologie, metrologie, řecká a latinská epigrafika, papyrologie, numismatika, prosopografie), speciální obory klasické archeologie (archeologická nauka o památkách, archeologie v terénu, dějiny písma, muzeologie), speciální obory klasické filologie (dějiny a kritika textů, nauka o rukopisech a kodikologie, řecká a latinská paleografie) a konečně Dějiny, rozčleněné do spousty skupin podle oblastí, národů, dob a věd (tak např. pokud jde o antiku, jsou to hospodářské dějiny řecko-římského starověku, dějiny Řecka, helénismu, Říma a Římské říše, pozdní antiky, materiálních kultur, životních forem, antického státu, práva, vojenství a techniky, dále obdobně pokud jde o antickou filosofii, umění a vědu i o přežívání antiky v jednotlivých oblastech).

Pořadatelé tohoto zasedání vycházeli z názoru, že bude užitečné, jestliže odborníci z těchto různých oblastí, jejichž společným jmenovatelem je právě antický starověk, pojednají o svých problémech společně, čímž dojde k rozvíjení interdisciplinárních vztahů se vzájemným užitekem. V popředí jednání měla být snaha vyrovnávat se s metodologickými nedostatky a omezeností současné buržoazní vědy, přehodnocovat z marxistických pozic její vědecké výsledky, vytyčovat nové a lepší metody a pomocí nich dospívat k novým a lepším výsledkům a mít přitom stále na zřeteli jejich užitečnost pro společenskou praxi socialistických států.

Jako hlavní a konkrétní problémy k projednávání stanovili pořadatelé otázku spolehlivých kritérií správnosti vědeckých výsledků, marxistické vymezení pojmu "pramen" pro tyto vědy, způsoby, jak získat platné (historické) poznatky o literárních a uměleckých památkách a jak bez nevhodného "modernizování" využít antického pojmosloví k takovému systému pojmů, který by otevíral cestu k novým výhledům a zároveň byl základnou široké interdisciplinární spolupráce.

Ke společnému zasedání se skutečně dostavilo mnoho odborníků z různých oborů věd o starověku od historiků a filologů až po etnografy a archeology z NDR a dále vícečlenná delegace z Maďarska a několik zástupců z Polska a Československa; právních historiků bylo celkem málo, v tom oba zástupci Československa. Mnoho původně přihlášených se však nedostavilo, snad též pro velmi špatné mimosezonní vlakové spojení.

Pro informači uvádím některé referáty, které se skutečně konaly: István H a n n (Budapešť): Klasseugebundenheit, Tendenz und Anspruch

auf Objektivität in der antiken Geschichtsschreibung;

Heiner P r o t z m a n n (Dražďany): Problemansätze der antiken

Kunstschriftsteller und die moderne Forminterpretation;

Wolfgang S c h i n d l e r (Berlín): Abbildtheoretische Aspekte der

Werkanalyse nonverbaler Strukturen;

Konrad Z i m m e r m a n n (Roztoky): Alte Fragen und neue Methoden

bei der Herkunftsbestimmung griechischer Keramik;

Marie K o h l e r t (Berlín): Anwendbarkeit der stilanalytischen

Methode bei der Untersuchung römischer Gesichtsmasken;

Rigobert G ü n t h e r (Lipsko): Methodologische Fragen zur Anwen-

dung der marxistischen Revolutionstheorie auf vorfeudale Klassen-

gesellschaften;

Liselot H u c h t h a u s e n (Roztoky): Ökonomische und ideologi-

sche Komponenten im römischen Recht;

Johannes I r m s c h e r (Berlín): Zur Konzeption einer marxistisch-

leninistischen Einführung in die Altertumswissenschaften. Tento

referát, který přinesl podrobný přehled a metodologický program

věd o starověku, měl ovšem pro celé zasedání zásadní a stěžejní

význam.

Připojuji ještě zmínku o několika referátech jen přihlášených, které se však nekonaly:

Bořivoj B o r e c k ý (Praha): Zur marxistischen Deutung der antiken Literatur;

Radislav H o š e k (Brno-Praha): Die Erforschung der römischen Pro-

vinzialpolitik (vom Standpunkt des historischen Materialismus);

Aleksandra W a s o w i c z (Varšava): Méthodes des recherches sur l' "habitat" grec dans l'antiquité;

Tamás G e s z t e l y i (Debrecín): Methodologische Probleme der Prüfung kaiserzeitlicher Steinschneidekunst (Provinzial-römische Gemmen);

Max K u n z e (Stendal): Archäologische Methodik vor und nach Winkelmann;

Mustafa K a r a r a h (Alexandria): Die berühmte Bibliothek von Alexandria;

Horst G e r i c k e (Halle a/S): Methodisch-methodologische Überlegungen zur Diskussion um die frühen Klassengesellschaften;

Werner A. K r e n k e l (Roztoky): Familienplanung und Familienpolitik in der Antike..

Z právněhistorických referátů se konaly:

Endre F e r e n c z y (Budapešť): Von den neuen Methoden der römisch-rechtshistorischen Feorschung. Ve skutečnosti však autor hovořil jen o starších a novějších buržoazních metodách, nikoli o tom, co je pro nás nejzajímavější a nejdůležitější, totiž o metodě marxistické, resp. o metodách, používaných marxistickými romanisty, a o jejich kladech a záporech.

Dva referáty se týkaly přímo srovnávací metody:

Peter B l a h o (Bratislava): Römisches Recht und die Methode der Rechtsvergleichung. Velmi pečlivě a jasně uspořádaný referát, který názorně vyložil základní problematiku a názory hlavních představitelů této metody a přitom se stále držel základní linie sjezdu, totiž hlediska přísně metodického (což mnoho jiných referentů nečinilo) - v písemném provedení by mělo více vyniknout osobní stanovisko autorovo;

Gábor H a m z a (Budapešť): Fragen zur Anwendung der rechtsvergleichenden Methode bei der Erforschung des römischen Rechts und der antiken Rechtssysteme. Také tento referát byl na výši, měl široký záběr (i pro oblasti práv řeckých a římských provincií) a svědčil o tom, že autor sám této metody používá. Uvedl také některé konkrétní příklady témat zpracovaných srovnávací metodou, ale přiznal, jak veliké obtíže práce toho druhu s sebou přinášejí, a nastínil i program komparatistického bádání pro oblast římského práva;

Téma pro romanisty spíše jen zajímavé než důležité si zvolil

Jens K ö h n (Berlín): Das Verhältnis von Recht und Sozialökonomik der einigen Vertreter bürgerlicher Rechtsgeschichte der Antike. Rozvinul tuto problematiku rovněž v rámci celého antického světa, zvláště pokud šlo o práce otroků. Zvýšený zájem buržoazních romanistů o momenty sociálně-ekonomické a jejich vliv na právo považou-

je za jeden z dokladů, jak marxistická romanistika kladně ovlivňuje romanistiku buržoazní.

S dobrou odezvou se setkal také velmi stručný, ale účinný referát Marka K u r y ł o w i c z e (Lublin): Das römische Recht in den sozialistischen Staaten - ausgewählte methodologische Probleme, zaměřený ovšem hlavně negativně, na marxistickou kritiku buržoazní romanistiky, a to ještě v obecných polohách, nikoli pozitivně na to, co je pro nás dnes palčivé, totiž na konkrétní metodologická řešení ve světle nabytých zkušeností a na další cesty marxistické romanistiky vpřed.

Pisatel těchto řádků se zabýval aktuálními otázkami marxistických učebnic římského práva pod názvem: Methodologische Probleme der Lehrbücher des römischen Rechts. Jeho příspěvek je zde otištěn v českém znění na str. 345 a násl.

Vcelku nutno říci, že záměr pořadatelů na interdisciplinární pracovní zasedání vědců o starověku byl sice chválný, ale že jeho uskutečnění stěží splnilo očekávaný výsledek, pro právní romanisty určitě ne; nejbližší k sobě měli zřejmě historikové a filologové.

Autoři si přes obecné pokyny volili své referáty víceméně živelně, každý hovořil o něčem z oblasti své odborné specializace a způsobem v této specializaci běžným; styčných bodů nebylo mnoho a nebyly tak podstatné, aby přinesly kýžený užitek. A tak nabyly zvláštního významu diskuse, kde nutně docházelo k interdisciplinárním kontaktům, i osobní setkání a s nimi spojené soukromé rozhovory.

Ale při každém pokusu je nutno počítat s částečným neúspěchem. Na pořadatelských kongresu je, aby zhodnotili zkušenosti, jež jejich akce přinesla, a rozhodli, zda a jak pokračovat v nastoupeném směru.

Pokud jde o právní romanisty ze socialistických zemí, ukázalo se jasně, že potřebují kromě vlastního časopisu především vlastní vědecké sjezdy (nanejvýš společně s jinými právními historiky, ale pak s jednáním v sekcích a výjimečně ve společných sezeních, kde by mohli přednášet své práce a projednávat své naléhavé problémy. A těch je jistě víc než dost.

Bartošek

Berlínské setkání právních historiků

Ve dnech 30. října - 2. listopadu 1978, proběhla v Berlíně další z pravidelných konferencí právních historiků socialistických zemí. Jejím pořadatelem byla Sektion Rechtswissenschaft Humboldt Universität v Berlíně, která určila jako téma jednání postavení dějin státu